

FIȘA DISCIPLINEI

1. Date despre program

1.1 Instituția de învățământ superior	UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
1.2 Facultatea	ISTORIE
1.3 Departamentul	DIAAIA
1.4 Domeniul de studii	ISTORIE
1.5 Ciclul de studii	Licență
1.6 Programul de studii /Calificarea	Istoria Artei

2. Date despre disciplină

2.1 Denumirea disciplinei		Arta creștină timpurie					
2.2 Titularul activităților de curs		Prof.dr. Ioan Carol Opriș					
2.3 Titularul activităților de seminar		Pron.dr. Ioan Carol Opriș					
2.4 Anul de studiu	III	2.5 Semestrul	I	2.6 Tipul de evaluare	C (colocviu)	2.7 Regimul disciplinei	Op. disc. opțională

3. Timpul total estimat (ore pe semestru alocate activităților didactice)*

3.1 Număr de ore pe săptămână	2	din care: curs	2	seminar/laborator	-
3.4 Total ore din planul de învățământ/Total maxim ore online din planul de învățământ	28/47	din care:		- seminar/laborator față în față	
		- curs față în față		- seminar/laborator online nr. maxim ore	
		- curs online nr. maxim ore			
Distribuția fondului de timp					ore
Studiu după manual, suport de curs, bibliografie și notițe					15
Documentare suplimentară în bibliotecă, pe platforme electronice de specialitate și pe teren					15
Pregătire seminarii/laboratoare, teme, referate, portofolii și eseuri					17
3.7 Total ore de studiu individual	47				
3.9 Total ore pe semestru	75				
3.10 Numărul de credite	3				

*Activitățile online au loc numai în situații excepționale, în care nu pot fi derulate față în față din motive obiective. Cifrele prevăzute sunt cele indicate în standardele ARACIS.

4. Condiții (acolo unde este cazul)

5.1 de desfășurare a cursului	În cazul desfășurării unor activități online vor fi utilizate următoarele platforme:
5.2 de desfășurare a seminarului/laboratorului	În cazul desfășurării unor activități online vor fi utilizate următoarele platforme:

5. Competențe specifice acumulate

Competențe profesionale	<ul style="list-style-type: none"> - analiza critică a surselor scrise și (sau) vizuale aferente tematicii cursului; - analiza surselor arheologice în raport cu sursele literare disponibile; - analiza relației între monumente și textul sacru - construcția unui demers de cercetare pe o temă dată din tematica cursului; - construcția unei bibliografii reprezentative (relevantă și adecvată) pe o temă dată, cu prezentare și argumentare la evaluarea finală (colocviu) cursului
Competențe transversale	<ul style="list-style-type: none"> - gândire critică; - creativitate, spirit de observație, analiză spațială; - abordare comparativă; - abilitatea de a lucra independent/ critic cu sursele istorice; - capacitatea de a concepe un eseu complex pe structura dată; - capacitatea de evaluare a argumentelor oferite și de autoevaluare a propriilor aserțiuni; - capacitatea de a aplica tehnicile de bază ale analizei de text și imagine din perspectivă istorică.

6. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

7.1 Obiectivul general al disciplinei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobândirea conceptelor și informațiilor fundamentale privitoare la stadiul general al cercetării în privința subiectului expus (stăpânirea terminologiei specifice domeniului, descifrarea textului epigrafic creștin; înțelegerea evoluției spațiului sacru al comunității creștine în cetate – ecclesia, basilica; analizează imaginile referitoare la arhitectură – planimetrie și organizare interioară bazilicală/ pentru baptisterii/ ansambluri monastice/ martyria – criptele martirice, artefacte, cunoaște elementele definitorii ale mediului funerar creștin etc.). ▪ Stăpânirea și familiarizarea cu principalele elemente ale cronologiei și ale principiilor de organizare politică și religioasă la nivelul Imperiului roman, inclusiv în mediile provinciale (sec. I-VI p.Chr.). ▪ Capacitatea de a aplica în studierea civilizației romane antice și bizantine (cu directă referire la creștinism, în evoluția sa istorică), a unor concepte fundamentale ale științelor istorice și sociale.
8.2 Obiective specifice	Familiarizarea și operarea cu terminologia specifică, descifrarea, interpretarea și corelarea textului literar sau epigrafic antic cu alte surse (vizuale, epigrafice, numismatice), punerea lor în context cu situațiile arheologice sau istorice specifice, deprinderea diferitelor tipologii (ceramică/ epigrafie/ ansambluri defensive etc.) specifice acestor perioade, deprinderea canoanelor iconografice și operarea legăturii între imagine/ caracteristici ale monumentelor studiate și textul sacru.

7. Obiectivele disciplinei (reieșind din grila competențelor specifice acumulate)

Curs	Metode de predare	Observații ¹
Tema 1 Introducere în terminologia antichității romane. Precizări terminologice și cronologice (Principat/Dominat; Imperiul roman târziu; antichitate târzie/ antiquité tardive, paleocreștinism, epocă romano-bizantină). Persecuții împotriva creștinilor – sec. I-IV p.Chr. 2 ore	Prelegere/ prezentare multimedia - proiecție comentată de imagini din baza tematică (eventual powerpoint), accesare site-uri internet, dezbatere	
Tema 2 <i>Ecclesia</i> – spațiul construit al comunității creștine în cetate: 1. <i>Ecclesia</i> și <i>basilica</i> –termeni specializați pentru desemnarea edificiului de cult; 2. De la sinagoga din Dura-Europos, <i>domus ecclesiae</i> și <i>tituli</i> spre basilica paleocreștină; 3. Topografia ansamblurilor bazilicale în economia spațiului urban. Ansamblurile episcopale; 4. Planul bazilical – planul cruciform, basilica cu transept, basilica de plan „tau”, domul - basilica cu cupolă, basilici cu plan polilob, basilica de plan sirian – dimensiuni; 5. Basilici cu șarpantă, basilici cu plan boltit, edificii de plan central – rotonde, edificii octogonale, polilobe; 6. Organizarea interioară a bazilicii și mobilierul liturgic		

(mese de altar, <i>ciboria</i> , <i>cancelli</i> și plăci de <i>cancelli</i> , <i>synthronos</i> , amvonul, policandre etc.). Explicarea termenilor: absida (<i>exedra</i>), <i>deambulatorium</i> , <i>chorus</i> , <i>presbiterium</i> , <i>prothesis</i> , <i>diaconicon</i> , <i>pastoforia</i> , navele, <i>narthex</i> , transept. 10 ore		
Tema 3 Studiu de caz: provincia Scythia. Bazilici <i>intra muros</i> - <i>extra muros</i> . Bazilici funerare/cimiteriale, bazilici parohiale (<i>ecclesiae</i>), bazilici episcopale (reședințe episcopale - Callatis, Histria, Tropaeum Traiani), metropolitane (Tomis). Ansambluri monahale paleocreștine din spațiul balcanic. 2 ore		
Tema 4 Orfevrerie religioasă: patene liturgice. Tezaurile liturgice sau cu caracter euharistic, piese asociate cultului sfinților (relicvare). Descoperiri cu caracter liturgic din Scythia: patena episcopului tomitan Paternus și tezaurul euharistic de la Sucidava-Izvoarele. 2 ore		
Tema 5 Botezul creștin și ansamblurile monumentale specifice. Planuri de baptisterii și tipuri de piscine baptismale; amplasament. 2 ore		
Tema 6 Ansambluri funerare în epocă paleocreștină. Catacombele din Roma, sarcofagii sculptați din piatră cu decor creștin figurat, marile cavouri hypogee, înmormântări plane. Criptele martirice – cultul relicvelor martirice. 2 ore		
Tema 7 Epigrafie paleocreștină. Formularistică și simbolistică. Inscricții oficiale ale autorității civile sau eclesiastice, epitafuri. Documente epigrafice creștine reprezentative în provincia Scythia (sec. IV-VI). Inscricții funerare ale militarilor barbari germanici (sau asiatici) creștinați. Inscricții cu caracter creștin pe ceramica din Imperiul Roman târziu. 2 ore		
Tema 8 <i>Potentia et virtutes Sanctorum</i> . Constituirea unei noi topografii sacre a Imperiului roman. Sanctuare, pelerinaj, pelerini. Ansambluri arheologice, surse literare și artefacte aduse din pelerinaj (<i>ampullae</i> / eulogii). Studiu de caz: Sf. Mina și Sf. Simion Stilitul - Karm-Abu-Mina (Egipt)/ Qalat Seman (Syria). 2 ore		
Tema 9 Arhitectura monastică. Originile monahismului creștin. Idealuri și forme ale vieții monastice. Comunități monahale în Asia Mică și Egipt/ în Syria și Palestina. Monahismul occidental; noua ordine monastică în Occident (sec. VI-VII). 2 ore		
Tema 10 <i>Varia</i> . 1. Arta monumentală și decorativă. 1. Pictura monumentală (religioasă și profană) și mozaicurile pavimentare; 2. Icoanele; 3. Sculptura (statui imperiale și de notabili; coloane onorifice; subiecte mitologice; sarcofagi imperiali; sarcofagi de marmură; lespezi funerare; sculptură arhitecturală); 4. Artele somptuare: a. Ivariul (dipticuri consulare și imperiale; dipticuri religioase creștine și dipticuri cu subiecte mitologice; pixide; jilțul lui Maximianus). b. Metalele prețioase: (cruci-relicvar și cruci votive, bijuterii, medalioane de aur). Orfevreria laică: talerele imperiale, cele cu subiect mitologic sau religios creștin. Decor creștin pe vesela de lux utilizată pentru servitul mesei. Motive artistice seculare (păgâne) – supraviețuire sau creștinare? c. Miniaturi, emailuri și țesături. 2 ore		
BIBLIOGRAFIE: <i>vide infra</i>		
Seminar/laborator		Observații ¹

Tema 1	-	-
Tema 2	-	-
	-	-
Tema n	-	-

BIBLIOGRAFIE:

Bibliografie recomandată

- Peter Brown, *Cultul sfinților. Apariția și rolul său în creștinismul latin*, Amarcord, CEU Press, 1996.
- Idem, *Întemeierea creștinismului occidental. Triumf și diversitate. 200-1000 d.Cr.*, Polirom, 2002.
- P. Brown, *Geneza antichității târzii*, Humanitas, 2022.
- Jean Danielou, *Les symboles chrétiens primitifs*, Éditions du Seuil, Paris, 1961 = *Simbolurile creștine primitive*, Amarcord, 1998.
- Idem, *L'église des premiers temps. Des origines à la fin du IIIe siècle*, Seuil, Paris, 1985 = *Biserica primară (de la origini până la sfârșitul secolului al treilea)*, Herald, 2008 (sau *Biserica începuturilor. De la origini până la sfârșitul secolului al III-lea*, Editura Universității din București, 2006).
- Ch. Delvoye, *Arta bizantină*, I-II, Editura Meridiane, București, 1976.
- David Hugh Farmer, *Oxford. Dicționar al sfinților*, Univers Enciclopedic, București, 1999.
- Bianchi Bandinelli, *Rome. La fin de l'art antique. L'art de l'Empire romain de Septimé Sévère à Théodose Ier*, Gallimard, Paris, 1970.
- Pierre Chuvin, *Chronique des derniers païens. La disparition du paganisme dans l'Empire romain, du règne de Constantin à celui de Justinien*, 2e édition, Paris, Les Belles Lettres/Fayard, 1991.
- A. Grabar, *Les voies de la création en iconographie chrétienne. Antiquité et Moyen Âge*, Flammarion, Paris, 1979.
- Idem, *Le premier art chrétien (200-395)*, Gallimard, Paris, 1966.
- Idem, *L'âge d'or de Justinien. De la mort de Théodose à l'Islam*, Gallimard, Paris, 1966.
- Armen Khachatrian, *Les baptistères paléochrétiens: (Plans, notices et bibliographie)*, Paris, 1962;
- Idem, *Origine et typologie des baptistères paléochrétiens*, Mulhouse, 1982.
- Sebastian Ristow, *Frühchristliche Baptisterien*, Jahrbuch für Antike und Christentum, Ergänzungsband, 27, Münster, Aschendorff, 1998.
- Henri Stern, *L'art byzantin*, Paris, Presses Universitaires de France, 1966.
- David Talbot Rice, *Art of the Byzantine Era*, Thames and Hudson, London, 1963.
- Pasquale Testini, *Archeologia cristiana: nozioni generali dalle origini alla fine del sec. VI: propedeutica, topografia cimiteriale, epigrafia, edifici di culto*, Bari, Edipuglia, 1980.
- *** *The Oxford Handbook of Early Christian Studies* (Oxford Handbooks), Susan Ashbrook Harvey, David G. Hunter (eds.), Oxford Handbooks, Oxford University Press, New York, 2008.

Literatură referitoare la teritoriul României

- Ion Barnea, *Les monuments paléochrétiens de Roumanie*, Città del Vaticano, 1977.
- Idem, *Arta creștină în România*, I (Sec. III-VI), București, 1979 (cu o versiune în limba engleză).
- Victor Henrich Baumann, *Sângele Martirilor*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2004.
- Dorel Bondoc, *The Roman rule to the north of the Lower Danube during the late Roman and early Byzantine period*, Cluj-Napoca, 2009.
- N. Gudea, I. Ghiurco, *Din istoria creștinismului la români. Mărturii arheologice*, Oradea, 1988.
- I. Holubeanu, *Monahismul în Dobrogea de la origini până în zilele noastre*, Ed. Universitară, București, 2020.
- I. Holubeanu, *Organizarea bisericească în Scythia și Moesia Secunda în secolele IV-VII*, Ed. Basilica, București, 2018.
- I. Holubeanu, *Christianity in Roman Scythia – Ecclesiastical Organization and Monasticism (4th to 7th Centuries)*, 2024, Brill.
- Em. Popescu, *Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România* (culese, traduse în românește, însoțite de indici și comentate de Emilian Popescu, prefață de D.M.Pippidi), Editura Academiei, București, 1976.
- Em. Popescu, *Christianitas Daco-Romana. Florilegium studiorum*, București, 1994.
- Al. Suceveanu, Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucarest, 1991.
- Alexandru Suceveanu et alii, *Histria, vol. XIII. La basilique épiscopale*, Ed. Academiei Române, București, 2007.
- R. Vulpe, I. Barnea, *Din istoria Dobrogei. Romanii la Dunărea de Jos*, vol. II, București, 1968.
- Mihail Zahariade, *Scythia Minor. A History of a Later Roman Province (284-681)*, with contributions by Virgil Lungu and Zaharia Covacef, in *Pontic Provinces of the Later Roman Empire*, I, Amsterdam, A.M. Hakkert, 2006.
- Mihail Zahariade, *The Episcopal Basilica from Halmyris and the Crypt of Epictetus and Astion*, Thraco-Dacica SN 1 (24), 1-2, 2009, 131-150.

¹În situații justificate, anumite activități se pot desfășura online, cu respectarea numărului de ore de activități online indicat la 3.4. În astfel de situații studenții sunt anunțați în prealabil.

8. Coroborarea conținutului disciplinei cu așteptările reprezentanților comunității epistemice, asociațiilor profesionale și angajatori reprezentativi din domeniul aferent programului

- Conținuturile disciplinei sunt în acord cu situațiile profesionale cele mai frecvent întâlnite în practica de cercetare arheologică, de conservare și valorificare a bunurilor mobile și a siturilor/ monumentelor istorice, de management și de promovare a siturilor și monumentelor istorice. Disciplina se adresează în egală măsură pregătirii specialiștilor din institutele de cercetare de profil arheologic și din universități, celor din muzee (care au colecții de antichitate târzie) și din aparatul administrativ al direcțiilor județene de cultură, dar și viitorilor profesori din învățământul preuniversitar, operatori culturali și turistici etc.

9. Evaluare

Tip activitate	10.1 Criterii de evaluare	10.2 Metode de evaluare	10.3 Pondere din nota finală
10.4 Curs	calitatea documentării studentului, calitatea prezentării acestuia, relevanța literaturii studiate și a monumentului ales pentru discuție, măsura în care prezentarea include discuțiile din cadrul cursului.	răspunsurile la examen / colocviu (evaluarea finală) activitățile gen teme / referate / eseuri / traduceri / proiecte etc alte activități: participarea la dezbaterile de la curs/ colocviul de evaluare finală	40 % 40 % 20 %
10.5 Seminar/laborator	-	-	-
10.6 Standard minim de performanță			
Evaluarea finală constă în alcătuirea unui eseu pe marginea uneia dintre temele abordate în cadrul cursului, pornind de la bibliografia indicată. Eseul va fi însoțit de imagini proiectate relevante, urmând a fi prezentat și comentat în cadrul coluviului final (cu desfășurare fizică/ online). Acesta va fi discutat cu colegii, care pot pune întrebări și pot cere elaborări suplimentare. Respectivei contribuții personale îi pot fi adăugate, după caz, comentarii suplimentare asupra unor imagini proiectate în timpul semenstrului (identificarea, interpretarea, comentarea din punct de vedere politico-militar, administrativ, religios și arhitectural-artistic a unor imagini/ inscripții prezentate-discutate la seminar). Examinarea finală ia în considerare calitatea documentării, calitatea prezentării, relevanța literaturii studiate și a monumentului luat în considerare, măsura în care prezentarea include discuțiile din cadrul cursului.			

Data completării :

25.09.2024